

ОБЩЕСТВЕНИТЕ ГРИЖИ В ГЕРМАНСКАТА ДЕМОКАТИЧНА РЕПУБЛИКА (ГДР)

Курт Шилде

Труд и социални грижи

С понятието «социални грижи» се обобщават «държавните мерки за подпомагане, полагане на грижи и даване на консултации на граждани, които поради икономически или здравни причини се нуждат от помощ»¹.

Социалните грижи включват финансово подпомагане, помощи за плащане на наем, отпускане на помощи за придружител (включително при слепи или хора с увреждания), подпомагане в случаи на туберкулоза, диабет, изплащане на престой в болници и санаториуми, осигуряване еднократни помощи (включително и средства за отопление, жилищно настаняване и др.). Социалните грижи трябва да бъдат насочени към създаване на достоен човешки живот.

Изследването на социалните грижи след 1945 г. в съветската окупационна зона на Германия и ГДР след 1949 г. установява, че социалните грижи са подведомствени на създаденото Централно управление на труда и социални грижи. То е подчинено на съветската военна администрация в Германия (СМАД), която упражнява върховната власт в съветската окупационна зона. През 1948 г. то се преименува в Главното управление на труда и социалните грижи и се включва към Германската стопанска комисия. Като най-важни проблеми в тези първи години се определят масовата бедност, която трябва да се преодолее преди всичко чрез трудовата политика, и обвързване на органите на социалните грижи и тези на труда². Тук се проявяват възгледите на съветската окупационна власт, за която политиката на социалните грижи е част от политиката на трудовия пазар. Съответно на това Централното управление на труд и социални грижи трябва да поеме и хората, които се намират в трудна ситуация. Заместник-председателката на управлението Жени Матерн ясно изразява това през 1949 г.: «Ние смятаме, че едно от основните права е правото на труд, което включва в себе си и задължението за труд»³. За социално подпомаганите се определят принудителни трудови предписания, които имат «характера на социално дисциплиниране»⁴. Социално подпомаганите например трябва участват в

борбата срещу вредителите по картофите. Те са включвани в събиране на гъби, при което това, което са събрали, се удържа от сумата на подпомагането.

Приложението на тази политика се натъква на големи трудности и те се виждат от съпротивата на предприятията при назначаване на хора с тежки увреждания.

Покълналата в началото надежда, че социалистическата държава ще направи излишни социалните грижи, е попарена: в «реалния социализъм» хората, които са обект на социално подпомагане се окачествяват като «непродуктивни» и като такива са дискриминирани.

В заключение трябва да добавим и половоспецифичния аспект: установената от 50-те години нататък система на социални грижи се превръща в специфична за жените трудова дейност. През 1946г. например се казва в едно решение: «Природата на жената съответства на това, тя да се посвети с цялата си любов и грижи на това дело на подпомагането»⁵.

Социализмът и Съюзът за социален напредък

Със създаването на организацията «Народна солидарност» се прави опит да се обхванат и привлечат онези жени, които участват в благотворителната дейност на религиозните институции. «Народна солидарност» възниква в резултат на проведената през 1945 г. кампания «Народна солидарност срещу зимното бедствие» и по-нататъшното ѝ развитие като кампания «Народна солидарност», която след създаването на ГДР през 1949 г. се реструктурира в социалистическа организация за социално подпомагане.

Специфична за германското развитие по-ранна предпоставка се създаването на «Народна солидарност» е насърчаването на (не съвсем доброволното) сливане на комунистическата и социалдемократическата партия в съветската окупационна зона в Германска единна социалистическа партия (ГЕСП). Паралелно с това бившите членове на Националсоциалистическата германска работническа партия трябва да бъдат привлечени към непосредствената социална работа и да се предотврати възстановяването на социалдемократическите форми на подпомагане на работниците.

След като през 1951 г. «Народна солидарност» предава на държавата и профсъюзите множество детски почивни домове и социални заведения, а през 1956 г. предава на Червения кръст и социалните служби по гарите, тя се превръща в периферна организация. Маргинализираната «Народна солидарност» запазва дейността си по подпомагане на жени и стари хора, а още по-късно дейността ѝ се ограничава само със старите хора. Като организация за подпомагане на стари хора и нуждаещи се тя се числи към масовите организации в ГДР, но въпреки високия брой членуващи значението ѝ се определя като «сравнително незначително»⁶.

Наред с «Народна солидарност» в ГДР съществуват и благотворителните организации на католическата църква: «Каритас», както и евангелистките Дяконии, а също и споменатия Червен кръст на ГДР. Червеният кръст е осно-

ван наново едва през 1952 г. като масова организация за социалистическо здравеопазване, а също и като спасителна служба при катастрофи и защита на населението в рамките на «гражданската отбрана». Като такава организацията на Червения кръст е подчинена на Министерството на вътрешните работи. Главните ѝ функционери трябва да бъдат утвърдени от съответните отговорни органи на партията. Най-важните ѝ задачи в началото са подпомагането на здравното и социалното дело, санитарните служби при политически и спортни събития, грижи за старите хора, кръводаряване, защита от епидемии, транспортиране на болни и оказване на «бърза медицинска помощ». Към тези дейности се прибавят и водноспасителни и планинскоспасителни, както и спасителни служби по гари и рудници. Не трябва да се пропуска и Централната служба за издирване на изчезнали. Дейността на Червения кръст е почти изцяло финансирана от държавата. В непосредствената работа участват множество доброволци, а като младежки подразделения се оформят групите на «Млади санитарии» и «Млади червенокръстци».

ГДР е единствената страна от бившия социалистически лагер, която допуска «църковно-диаконическата работа в забележима степен»⁷. Изострената нужда от социални грижи след Втората световна война и първоначално относително либералната политика на съветската окупационна власт към църквата предоставят на «Вътрешната мисия» и на «Помощното дело на евангелската църква» възможности за въздействие, свързани особено с разпределянето на чуждестранни църковни помощи. Това им помага да продължат своята социална работа, особено при нуждаещите се от трайни грижи – към които държавата не проявява голям интерес.

Показателно за нагласите към хората с увреждания е изказването на един от отговарящите за психиатрията: «Да оставим идиотите на църквата, а онова, от което става нещо – да оставим за нас»⁸.

Бележки:

¹ Cf. **Gunnar Winkler** (ed.): *Lexikon der Sozialpolitik*. Berlin 1987, p. 339. This and the following quotations are sense-orientated translated from German into English.

² **Marcel Boldorf**: *Sozialfürsorge in der SBZ/DDR 1945-1953. Ursachen, Ausmaß und Bewältigung der Nachkriegsarmut*. (= Vierteljahrsschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte, Beiheft 138): Franz Steiner Verlag, Stuttgart 1998, p. 43

³ **Marcel Boldorf**: *Sozialfürsorge in der SBZ/DDR 1945-1953. Ursachen, Ausmaß und Bewältigung der Nachkriegsarmut*. (= Vierteljahrsschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte, Beiheft 138): Franz Steiner Verlag, Stuttgart 1998, p. 38

⁴ **Marcel Boldorf**: *Sozialfürsorge in der SBZ/DDR 1945-1953. Ursachen, Ausmaß und Bewältigung der Nachkriegsarmut*. (= Vierteljahrsschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte, Beiheft 138): Franz Steiner Verlag, Stuttgart 1998, p. 60

⁵ Cf. **Marcel Boldorf**: *Sozialfürsorge in der SBZ/DDR 1945-1953. Ursachen, Ausmaß und Bewältigung der Nachkriegsarmut*. (= Vierteljahrsschrift für Sozial- und

Wirtschaftsgeschichte, Beiheft 138): Franz Steiner Verlag, Stuttgart 1998, p. 173

⁶ **Philipp Springer:** „*Da kommt ich mich dann son biЯchen entfalten*“. *Die Volkssolidarität in der SBZ/DDR 1945-1969*: Lang, Frankfurt am Main 1999, p. 25

⁷ **Ingolf Hьbner:** Diakonie im real existierenden Sozialismus. In: Ursula Ruper/Carola Jьllig (Hg.): *Die Macht der Nächstenliebe. Einhundertfьnfzig Jahre Innere Mission und Diakonie 1848-1998*. Ausstellungskatalog im Auftrag des Deutschen Historischen Museums und des Diakonischen Werkes der Evangelischen Kirche in Deutschland. Berlin 1998, p. 260

⁸ Този цитат е от 1967 г. и се цитира по: **Jochen-Christoph Kaiser:** Diakonie in der Diktatur. Anmerkungen zur Geschichte der Inneren Mission zwischen 1933 und 1989. In: Ingolf Hьbner/Jochen-Christoph Kaiser (Hg.): *Diakonie im geteilten Deutschland. Zur diakonischen Arbeit unter den Bedingungen der DDR und der Teilung Deutschlands*: Kohlhammer, Stuttgart 1999, p. 70.

Превод от немски: **Кристина Попова**